

Sygn. akt

III APa 15/13

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia **7 stycznia 2014 r.**

Sąd Apelacyjny w Rzeszowie, III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

	Przewodniczący:	SSA Bogumiła Burda
	Sędziowie:	SSA Urszula Kocyłowska (spr.) SSA Ewa Madera
	Protokolant	st.sekr.sądowy Anna Budzińska

po rozpoznaniu w dniu **7 stycznia 2014 r.**

na rozprawie

sprawy z powództwa **P. P.**

przeciwko **Skarbowi Państwa - Zakład Karny w R.**

o ochronę dóbr osobistych i zapłatę

na skutek apelacji powoda

od wyroku **Sądu Okręgowego w Rzeszowie**

z dnia **15 lipca 2013 r.** sygn. akt **IV P 22/11**

u c h y l a zaskarżony wyrok znosząc postępowanie jakie toczyło się przed Sądem Okręgowym w Rzeszowie od 24 marca 2011 r. i sprawę przekazuje do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu Sądowi Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Rzeszowie, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania ap

Sygn. akt III APa 15/13

UZASADNIENIE

Powód P. P. w pozwie z dnia 15 maja 2009 roku (doręczonym pozwanemu w dniu 15 czerwca 2009 roku) rozszerzonym w piśmie z dnia 3 marca 2011 roku (doręczonym pozwanemu w dniu 4 marca 2011 roku) ostatecznie sprecyzowanym w dniu 28 czerwca 2013 roku, a rozpoznawanym – po uznaniu się niewłaściwym i przekazaniu całej sprawy przez Sąd Rejonowy w Rzeszowie postanowieniem z dnia 4 marca 2011 roku – przed Sądem Okręgowym Sądem Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Rzeszowie domagał się zasądzenia od pozwanego Skarbu Państwa Zakładu Karnego w R. kwoty 40000 złotych wraz z ustawowymi odsetkami od dnia doręczenia pozwu tytułem zadośćuczynienia za naruszenie dóbr osobistych w postaci zdrowia, czci, godności i dobrego imienia jak i nakazania pozwanemu zamieszczenia na tablicy ogłoszeń Zakładu Karnego w R. przez okres 14 dni roboczych od dnia uprawomocnienia się orzeczenia oświadczenia o następującej treści: „Dyrekcja Zakładu Karnego w R. przeprasza Pana P. P. za naruszenie jego dóbr osobistych w postaci zdrowia, czci, godności oraz dobrego imienia”. Ponadto powód zażądał zasądzenia od pozwanego kosztów procesu według norm przypisanych. W uzasadnieniu swoich roszczeń powód wskazał, iż pozostawał ze stroną pozwaną w stosunku służbowym jako funkcjonariusz Służby Więziennej od 1997 roku w ostatnim czasie pełniąc obowiązki oddziałowego działu ochrony. Pomimo posiadania stosownego wykształcenia (ukończył stacjonarną Szkołę Chorążych w K., ma długoletni staż pracy w służbie oraz umiejętności i kwalifikacje) został przeniesiony na stanowisko nie wymagające tego typu wykształcenia jak i był pomijany w awansach, a jego staż pracy nie był uwzględniany przy ustaleniu wysokości należnych funkcjonariuszowi dodatków do wynagrodzenia. Nadto jego przełożeni podjęli serię działań dyskredytujących go w oczach współpracowników polegających na podważaniu kompetencji, negatywnych wypowiedziach rozpowszechnianych przez bezprzewodowe środki łączności, obrażanie podczas rozmów z ich przedstawicielami, brak pozytywnych decyzji w sprawach wniosków o zapomogę czy o wyrażenie zgody na podjęcie dodatkowego zatrudnienia, skierowanie do służby po dwumiesięcznej nieobecności spowodowanej zwolnieniem lekarskim jak i przerzucanie na różne stanowiska oraz brak przywrócenia na stanowisko wcześniej zajmowane. Te wszystkie przejawy szykan i dyskryminacji spowodowały pogorszenie stanu zdrowia powoda.

Pozwany Skarb Państwa Zakład Karny w R. wniósł o oddalenie powództwa jak i zasądzenie kosztów postępowania. Pozwany w pierwszej kolejności powołując się na stosunek służbowy stron zakwestionował dopuszczalność drogi sądowej zauważając, iż materialne roszczenia powoda winny zostać rozpoznane przez Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w R.. Ponadto pozwany zarzucił brak merytorycznych podstaw zgłoszonych roszczeń kwestionując istnienie wymienianych przez powoda faktów jak i powołując się na brak bezprawności działania pozwanego bądź wskazując na fakt podejmowania przez jego przedstawicieli działań mieszczących się w granicach jego uprawnień wynikających z norm stosowanego prawa.

Sąd Okręgowy Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Rzeszowie wyrokiem z dnia 15 lipca 2013 roku powództwo oddalił i zasądził od powoda na rzecz pozwanego Skarbu Państwa Zakład Karny w R. koszty zastępstwa procesowego w kwocie 2400 złotych. Sąd pierwszej instancji ustalił, iż powód pozostawał w stosunku służbowym jako funkcjonariusz Służby Więziennej na podstawie mianowania od 1 stycznia 1997 roku. Od tego czasu powód awansował na kolejne funkcje jak i stopnie służbowe. Odbił także przeszkolenie w Szkole Podoficerskiej Służby Więziennej, ukończył Szkołę Chorążych Służby Więziennej, odbył kurs przeznaczony dla oddziałowych działu ochrony jak i ukończył trzyletnie wyższe studia zawodowe na Uniwersytecie (...) na kierunku pedagogika w zakresie pedagogiki opiekuńczo-wychowawczej uzyskując stopień licencjata. Odnosząc się do faktów wskazywanych przez powoda jako stanowiących przejawy naruszeń jego dóbr osobistych Sąd Okręgowy ustalając ich zaistnienie –co wynika z dokumentacji jak i zeznań świadków i stron – jednocześnie uznał, iż nie stanowiły one działania mogące być uznanymi za naruszające dobra osobiste wymienione przez powoda, podlegające ochronie z mocy art. 23 k.c. Podstawową przesłanką warunkującą odpowiedzialność za naruszenie dóbr osobistych jest działanie lub zaniechanie niezgodne z prawem. Przy czym bezprawność to każde działanie naruszające dobro osobiste w warunkach braku zaistnienia okoliczności usprawiedliwiających takie zachowanie. Powyższe wynika z treści art. 24 § 1 k.c. Ochrona przewidziana w powołanych normach prawa nie przysługuje zatem w sprawach, w których działania osób w stosunku do których są wysuwane roszczenia nie były bezprawne. Opisywane przez powoda działania mające naruszać jego dobra osobiste dzielą się na takie, które wynikają z łączącego strony stosunku służbowego jak i na zachowania pozostające poza wspomnianym stosunkiem. Według Sądu Okręgowego w pierwszej kategorii faktów brak jest podstaw do przyjęcia, iż powód był poddawany szykanom, dyskryminacji, zniesławieniu czy znieważeniu. Podejmowane przez przedstawicieli strony

pozwanej działania nie miały cech bezprawności i wynikały z przyznanych im kompetencji. Co do drugiej kategorii to według Sądu powód nie wykazał ich zaistnienia pomimo ciężącego z mocy art. 24 § 1 k.c. i art. 6 k.c. na nim takiego obowiązku. Sąd zauważył, iż cechy stosunku służbowego łączącego strony, a to: podległość, dyspozycyjność, hierarchiczne podporządkowanie, ograniczenie wolności podmiotu pełniącego służbę nie pozostają bez wpływu na możliwości naruszenia dóbr osobistych funkcjonariusza. Osoba decydująca się dobrowolnie na podjęcie takiej służby ma świadomość wspomnianych ograniczeń. Nie może więc jako naruszenia dóbr osobistych traktować działań wynikających ze stosunku służbowego. Orzeczenie o kosztach postępowania Sąd Okręgowy uzasadnił treścią przepisu art. 98 § 1 i 3 k.p.c.

Powyższy wyrok w całości zaskarżyła strona powodowa zarzucając orzeczeniu w pierwszej kolejności nieważność postępowania wynikającą z naruszenia treści art. 379 pkt 2 k.p.c. w związku z art. 67 § 2 k.p.c. i art. 8 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 8 lipca 2005 roku o Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa poprzez zaniechanie do dopuszczenia do udziału w sprawie w ramach zastępstwa procesowego Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa pomimo takiego obowiązku wynikającego z treści przywołanych norm prawa. W przypadku braku uwzględnienia powyższego zarzutu powód zgłosił wobec rozstrzygnięcia zarzuty naruszenie przepisów prawa procesowego mających bezpośredni wpływ na treść orzeczenia a to: art. 233 § 1 k.p.c. poprzez dokonanie oceny dowodów w sposób niewszechstronny i nasuwający wątpliwości z punktu widzenia wiedzy, doświadczenia życiowego i zasad logicznego rozumowania; art. 328 § 2 k.p.c. poprzez niedostateczne wyjaśnienie kwestii braku uznania niektórych dowodów za niewiarygodne jak i pominięcie wyjaśnienia powodów dla których inne dowody zostały uznane za miarodajne w sprawie; art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w związku z art. 99 k.p.c. poprzez bezzasadne uznanie iż koszty zastępstwa procesowego pozwanego wchodzi w zakres kosztów niezbędnych do obrony w sytuacji gdy pełnomocnika pozwanego z pozwanym łączy stosunek administracyjny. Ponadto powód zarzucił sprzeczność istotnych ustaleń Sądu pierwszej instancji z treścią zebranego materiału dowodowego poprzez błędne ustalenia faktyczne jak i ustalenie działań pozwanego jako mieszczących się w zakresie istniejącego stosunku służbowego stron. W konkluzji apelujący wniósł o uchylenie wyroku, zniesienie postępowania i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi pierwszej instancji względnie zmianę wyroku i uwzględnienie jego powództwa w całości lub uchylenie wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi pierwszej instancji przy uwzględnieniu w każdym z przypadków kosztów postępowania apelacyjnego.

Pozwany wniósł o oddalenie apelacji i zasądzenie kosztów postępowania apelującego akcentując słuszność wydanego w sprawie rozstrzygnięcia wydanego przez Sąd Okręgowy Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych jak i akcentując datę wpływu pozwu oraz datę wejścia w życie nowelizacji ustawy z dnia 8 lipca 2005 roku o Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa wraz z jej przepisami przejściowymi zakwestionował możliwość uznania zaistnienia w postępowaniu stanu braku właściwej reprezentacji strony pozwanej.

Sąd Apelacyjny w Rzeszowie zważył, co następuje:

Apelacja powoda jest uzasadniona w zakresie – zgłoszonego jako podstawowy – zarzutu nieważności postępowania .

Analiza akt sprawy pozwala na ustalenie, że postępowanie przed Sądem Okręgowym – toczące się po uznaniu się niewłaściwym i przekazaniu sprawy przez Sąd Rejonowy w Rzeszowie postanowieniem z dnia 4 marca 2011 roku oraz dostarczeniu akt sprawy w dniu 24 marca 2011 roku – było dotknięte nieważnością z uwagi na brak właściwego umocowania pełnomocnika strony pozwanej przewidzianej w art. 379 pkt 2 k.p.c.

Zgłoszone ostatecznie przez powoda pismem z dnia 3 marca 2011 roku i doręczone pozwanej w dniu 4 marca 2011 roku roszczenia dotyczyły zarówno żądania przeproszenia za naruszenia dóbr osobistych jak i żądania zapłaty zadośćuczynienia. Z punktu widzenia przepisów o właściwości sądu powszechnego tak sprecyzowane roszczenie jako sprawa o prawa majątkowe i łącznie z nimi dochodzone roszczenia majątkowe podlega rozpoznaniu w pierwszej instancji przez Sąd Okręgowy z mocy art. 17 pkt 1 k.p.c. Jako stronę pozwaną powód wskazał Skarb Państwa Zakład Karny w R., z którym pozostawał w stosunku służbowym. Kwestia roszczeń funkcjonariuszy Służby Więziennej (czy szerzej funkcjonariuszy tzw. służb mundurowych) wobec drugiej strony niewątpliwego stosunku administracyjnego

wynikających z tego stosunku, co do których z mocy przepisów szczególnych stosowano normy prawa pracy i możliwości ich zgłaszanie wobec sądów powszechnych była w dotychczasowym orzecznictwie rozstrzygana przy przyjęciu ich materialnego podobieństwa do roszczeń pracowniczych. Skutkiem powyższego było uznanie, iż z mocy art. 3 k.p. jak i art. 460 § 1 k.p.c. każdy podmiot zatrudniający posiada zdolność sądową w tym nawet taki nie posiadający osobowości prawnej. Tym samym przyjmowano, iż stroną takich roszczeń pracowniczych nie jest Skarb Państwa lecz państwowa jednostka organizacyjna i w związku z powyższym w tego typu sprawach nie stosowano reguły określonej w art. 67 § 2 k.p.c. czyli zastępstwa Skarbu Państwa przez Prokuratorię Generalną Skarbu Państwa (takie stanowisko prezentował Sąd Najwyższy np. w wyroku z dnia 17 września 2008 roku w sprawie sygn. akt. I PK 28/08 opublikowany w OSNP 2010/3-4/38 czy Sąd Apelacyjny w Lublinie, który w podobnej przedmiotowo sprawie i z udziałem tej samej strony pozwanej w wyroku z dnia 15 lutego 2012 roku w sprawie sygn. akt II APa 19/11 nie uwzględnił z podanych przesłanek identycznego zarzutu nieważności postępowania zgłoszonego w apelacji strony pozwanej). Należy w tym miejscu zauważyć, iż stanowisko gremiów orzekających nie było w tym względzie konsekwentne czego przykładem jest wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 czerwca 2009 roku w sprawie sygn. akt I PK 226/08 opublikowany w OSNP 2011/3-4/33, w którym w sprawie rozpoznawanej w ramach przepisów postępowania odrębnego w sprawach z zakresu prawa pracy o odpowiedzialności majątkowej żołnierzy wskazano, że zdolność sądowa przysługuje Skarbowi Państwa, a nie jednostce wojskowej, z której działalnością wiąże się to roszczenie i nie znajduje w tym względzie zastosowanie przepis art. 460 § 1 k.p.c. Ostatecznie kwestia roszczeń funkcjonariuszy Służby Więziennej z ich stosunku służbowego znalazła rozstrzygnięcie w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 13 sierpnia 2013 roku w sprawie sygn. akt III PZP 4/13 (opublikowanej w LEX nr 1360419) jak i w drugiej z tej samej daty w sprawie sygn. akt III PZP 5/13. W uchwałach tych odpowiadając na zagadnienie prawne dotyczące między innymi kto powinien być stroną pozwaną w sprawie z powództwa funkcjonariusza Służby Więziennej o roszczenia objęte art. 220 ustawy z dnia 9 kwietnia 2010 roku o Służbie Więziennej (czyli przekazane do rozpoznania sądom pracy) Sąd Najwyższy jednoznacznie i bezdyskusyjnie stwierdził, że pomimo, iż roszczenia ze stosunku służbowego funkcjonariuszy są – zgodnie z art. 1 k.p.c.- sprawami cywilnymi w znaczeniu procesowym oraz nie są to sprawy ze stosunku pracy tylko inne sprawy do których stosuje się przepisy kodeksu z mocy ustaw szczególnych, co powoduje stosowanie norm k.p.c. w zakresie postępowania odrębnego w sprawach z zakresu prawa pracy, to nie oznacza to, iż w sprawach takich znajduje zastosowanie przepis art. 460 § 1 k.p.c. Zakład karny bowiem pomimo, iż jest jednostką organizacyjną Służby Więziennej, a jej dyrektorzy posiadają uprawnienia charakterystyczne dla pracodawców to jednak okoliczności wynikające z administracyjnego stosunku służbowego funkcjonariuszy, brak samodzielności finansowej jak i przynależność szeregu uprawnień z zakresu stosunku służbowego do Dyrektora Generalnego Służby Więziennej powodują, że dyrektor zakładu karnego nie ma pełnej samodzielności w zakresie kształtowania stosunku służbowego, a sam Zakład samodzielnej zdolności procesowej. A to z kolei powoduje, iż zdolność sądowa przysługuje Skarbowi Państwa ze skutkami w zakresie zastosowania art. 67 § 2 k.p.c.

Sąd Apelacyjny w niniejszym składzie akceptując w pełni powyższe stanowisko zaprezentowane w uchwałach z dnia 13 sierpnia 2013 roku uznał, iż konsekwencją wymogu kierowania roszczeń wobec pozwanego Skarbu Państwa państwowej jednostki organizacyjnej jaką niewątpliwie jest Zakład Karny jest stosowanie także zdania drugiego art. 67 § 2 k.p.c. określającego zastępstwo Skarbu Państwa przez Prokuratorię Generalną Skarbu Państwa w zakresie określonym odrębną ustawą tj. ustawą z dnia 8 lipca 2005 roku o Prokuratorii Generalnej Skarbu Państwa w brzmieniu nadanym przez nowelizację tej ustawy dokonaną ustawą z dnia 19 marca 2009 roku obowiązującą od 12 czerwca 2009 roku. Przepisy podanej ustawy wraz z jej nowelizacją stanowią o obligatoryjnym zastępstwie Skarbu Państwa przez Prokuratorię Generalną Skarbu Państwa między innymi w sprawach, w których Skarb Państwa jest lub powinien być stroną spraw rozpoznawanych w pierwszej instancji przez Sąd Okręgowy (art. 4 ust. 2 w związku z art. 8 ust. 1 pkt 1 cytowanej ustawy). Należy w tym miejscu zauważyć, iż przepisy podanej ustawy nie zawierają żadnych wyłączeń przedmiotowych ustalonego obligatoryjnego zastępstwa Skarbu Państwa. Powyższe musi oznaczać, iż także sprawy o roszczenia niemajątkowe w tym i pracownicze lub takie do których stosuje się przepisy prawa pracy skierowane wobec Skarbu Państwa należą do wspomnianej kategorii obligatoryjnego zastępstwa. Brak jakiegokolwiek dowodu potwierdzającego udział Prokuratorii Generalnej w przedmiotowej sprawie bezpośrednio bądź w trybie art. 8b ustawy musi skutkować uznaniem zasadności zarzutu nieważności postępowania toczącego się przed Sądem Okręgowym ze względu na brak właściwej reprezentacji pozwanego Skarbu Państwa tj. z mocy art. 379 pkt 2 k.p.c.

(przy uwzględnieniu i pełnej akceptacji stanowiska orzeczniczego wyrażonego w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 10 stycznia 2013 roku w sprawie sygn. akt IV CSK 403/12 opublikowanego w Lex nr 1308151).

Końcowo Sąd Apelacyjny pragnie zauważyć, że podnoszona przez pozwanego okoliczność wpływu niniejszej sprawy do Sądu Rejonowego w dniu 15 maja 2009 roku tj. przed datą wejścia w życie nowelizacji stanowiącej i obowiązkowej reprezentacji Skarbu Państwa przez Prokuratorię Generalną w sprawach rozpoznawanych w pierwszej instancji przez Sąd Okręgowy jak i brzmienie art. 2 ust. 1 ustawy dokonującej wspomnianą nowelizację jako wskazujące na brak konieczności obowiązkowej reprezentacji Skarbu Państwa przez Prokuratorię Generalną Skarbu Państwa nie może być uznana za w pełni uprawniona do formułowania tego typu wniosków. W szczególności pozwany zdaje się zapominać, iż roszczenie o prawa niematerialne skutkujące właściwością Sądu Okręgowego zostało zgłoszone dopiero w piśmie z dnia 3 marca 2011 roku, a jemu doręczone w dniu 4 marca 2011 roku. I to wspomniane daty są podstawowe dla ustalenia czasowej właściwości rzeczowej Sądu Okręgowego istotnej – jak to wynika z brzmienia art. 2 ust. 1 cytowanej przez pozwanego ustawy – dla określenia reguł zastępstwa w sprawach wszczętych przed właściwym sądem. Już nawet podstawowa – bo literalna – wykładnia podanej normy wskazuje, iż dotychczasowe zasady reprezentacji Skarbu Państwa mogły dotyczyć jedynie spraw już zawisłych przed wprowadzeniem obligatoryjnego zastępstwa Skarbu Państwa w postępowaniach przed Sądem Okręgowym jako sądem pierwszej instancji przed właściwym sądem. Niewątpliwie roszczenie o prawa majątkowe na żadnym z etapów całości niniejszej sprawy nie należało do właściwości Sądu Rejonowego i dlatego fakt wszczęcia (rozumianego przez pozwanego jako data wniesienia pozwu chociaż z mocy art. 192 k.p.c. istotna dla sprawy w toku jest data doręczenia pozwu, co nastąpiło w dniu 15 czerwca 2009 roku czyli już w dacie obowiązywania znowelizowanych zasad reprezentacji) przed Sądem Rejonowym sprawy o roszczenia majątkowe dopuszczalne do rozpoznania przez ten Sąd nie może decydować o pozostawieniu dotychczasowych reguł reprezentacji Skarbu Państwa.

Orzeczenie Sądu Apelacyjnego znajduje swoją podstawę prawną w treści przywołanych przepisów i art. 386 § 2 k.p.c. w związku z art. 108 § 2 k.p.c.

Zarządzenie:

(...)